

## **КОНЦЕПТУАЛЬНІ УЯВЛЕННЯ ПРО МЕЖІ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ**

**Жукова Лариса Миколаївна\***, доктор економічних наук,  
доцент кафедри менеджменту і логістики

**Губа Людмила Миколаївна\*\***, кандидат технологічних наук, доцент,  
доцент кафедри менеджменту і логістики

**Биба Володимир Васильович\*\*\***, кандидат технологічних наук, доцент,  
доцент кафедри менеджменту і логістики

**Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»**

\*ORCID 0000-0003-2765-5544

\*\*ORCID 0000-0003-1008-6023

\*\*\*ORCID 0000-0002-0949-206X

---

© Жукова Л.М., 2023

© Губа Л.М., 2023

© Биба В.В., 2023

*Стаття отримана редакцією 30.11.2023 р.*

*The article was received by editorial board on 30.11.2023*

**Вступ.** Загострення трансформаційних суперечностей під впливом дії періодичних політичних криз, макроекономічної нестабільності та євроінтеграційних процесів стало серйозним викликом для сучасної цивілізації. Зміна пріоритетів сучасного економічного стану країни визначає необхідність пошуку шляхів формування національної концепції державного регулювання інноваційного розвитку, в процесі якої має бути сформована багатокомпонентна інституційна система, що відповідає глобалізаційним викликам сьогодення. Вважається, що між інституційним статусом держави та інноваційним розвитком економіки існує тісний нерозривний зв'язок: чим краще інститути, тим ефективніша економіка і тим вище конкурентні позиції в динамічно прогресуючому глобальному середовищі. У цьому зв'язку надзвичайно актуальним стає економічне дослідження меж ефективності управління інноваційним розвитком економіки в умовах глобальної невизначеності.

Нашій державі на даному етапі слід опиратися на реалістичні уявлення про недостатню ефективність наявних інститутів розвитку, перспективність «нових» інститутів інноваційного розвитку, поведінку суб'єктів під час інституціонально-структурних перетворень, глибинні проблеми стратегії й тактики реформ, що перешкоджають становленню інституційного ладу національної економіки інноваційного типу [1, с. 6]. Адже без інновацій практично неможливий у наш час швидкий економічний прогрес та забезпечення розвитку суспільства. Реалії сьогодення переконливо засвідчують потребу у пізнанні інституціонального виміру інноваційної економіки, подоланні існуючих інституціональних пасток у процесі впровадження інноваційних технологій. Проблема визначення інституціональної складової сфери інновацій і інституціональних механізмів інноваційного розвитку зумовили активізацію пошуку концептуальних чинників ефективності управління сучасними інноваційними трендами.

**Огляд останніх джерел досліджень і публікацій.** Погляди вчених останнім часом зосереджені на пошуку інституціональних важелів управління інноваційним розвитком економіки, необхідності запровадження нових механізмів національного інноваційного шляху саморозвитку.

Розв'язанням проблем формування та становлення інноваційної економіки займалися такі вітчизняні вчені, як О. Амоша, Ю. Бажал, В. Базилевич, О. Білорус, З. Варналій, Я. Жаліло, А. Задоя, О. Завгородня, С. Ілляшенко, О. Івашина, В. Решетило, В. Савчук, В. Сизоненко, А. Ткач, В. Тарасевич,

Л. Федулова, А. Чухно, П. Юхименко, В. Якубенко та ін. Значна увага теоретичним і практичним аспектам дослідження, розв'язанню наукової проблеми становлення інноваційної економіки в форматі інституціональних перетворень та пошуку шляхів підвищення інноваційної активності в контексті технологічної модернізації та глобальних зрушень присвячені праці В. Гесць, А. Гриценко, Н. Краус, В. Липова, І. Малого, О. Носової, В. Осецького, О. Яременко та ін.

Серед зарубіжних учених, що займалися дослідженням підвалин наукового розуміння феномену інноваційної економіки, необхідно відзначити М. Вебера, Т. Веблена, В. Вернадського, А. Маршалла, Т. Мальтуса, Д. Рікардо, А. Сміта, М. Туган-Барановського та інших. Але незважаючи на вагомий науковий доробок вітчизняних та зарубіжних дослідників, невирішеними залишаються питання впливу економічної влади держави на пошук дієвих механізмів ефективності управління інноваційним розвитком економіки в умовах глобальних викликів, що створює значні ризики для стабільності і збалансованості соціально-економічної стійкості країни.

**Метою дослідження** є визначення концептуальних уявлень про межі ефективності управління інноваційним розвитком економіки в умовах глобальної невизначеності.

**Основний матеріал і результати.** За останні роки в Україні з теми методології управління інноваційним розвитком економіки було опубліковано ряд досліджень. І все ж проблема підвищення ролі інновацій у всіх сферах господарського життя, стрімкий розвиток новітніх інформаційних технологій з високою ефективністю та їх вагомий вплив на організацію бізнес-процесів потребує додаткових досліджень.

Стрімка динаміка економічних перетворень, які відбуваються в сучасному глобалізованому світі, обумовлює активне переосмислення як самої ролі держави в соціально-економічному розвитку, так і її інноваційної складової, що є основою подальших модернізаційних зрушень в державному будівництві.

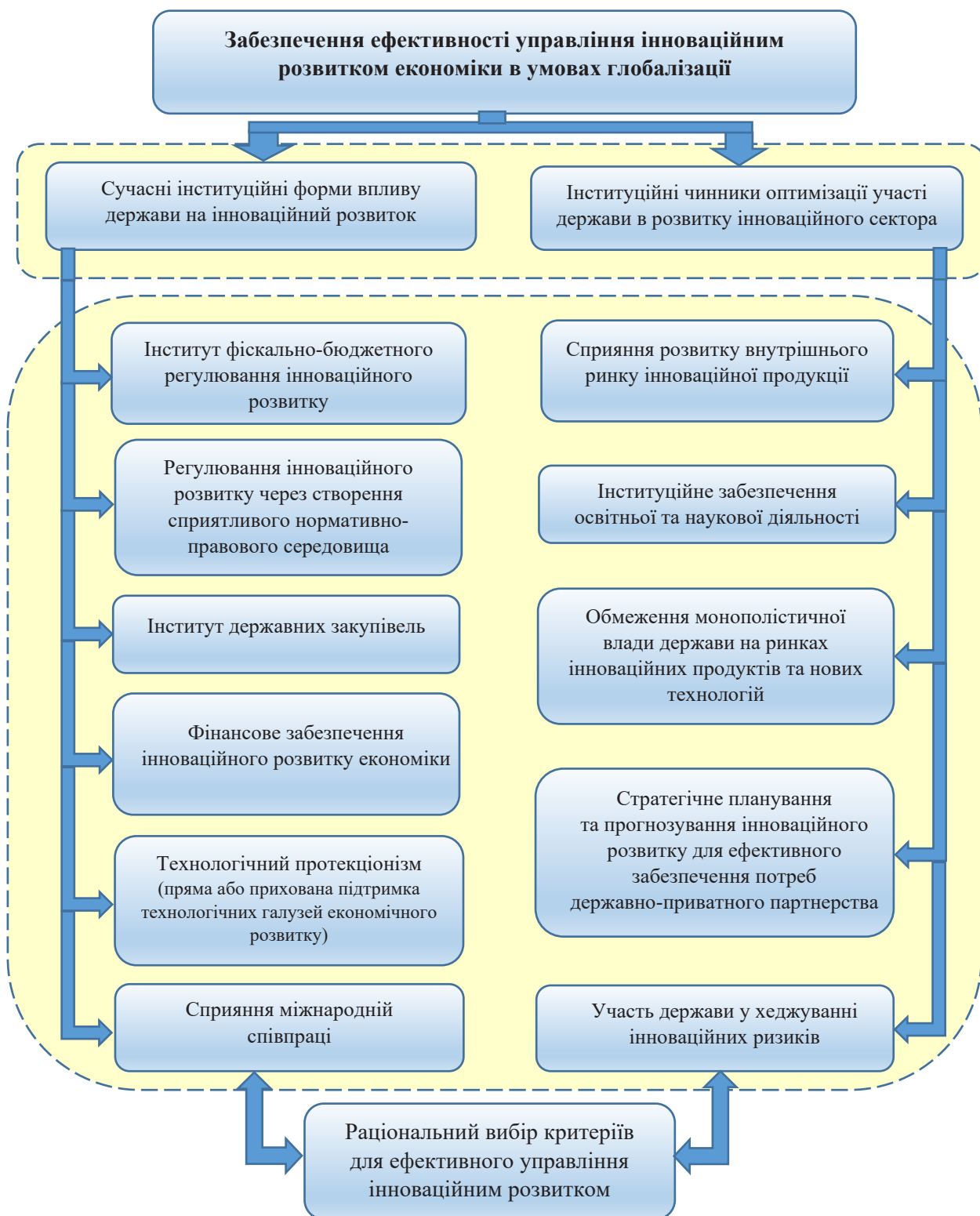
Формування і розвиток сучасного українського суспільства передбачає оперативний доступ до необхідних інноваційних ресурсів. Але перехід до інноваційного типу розвитку відкриває не тільки великі перспективи, а й створює значні ризики для стабільності і збалансованості самого розвитку, тобто інноваційний розвиток для держави – це одночасно і джерело невизначеності, і інструмент зняття невизначеності. Отже, кожне явище і процес потребують глибокого аналізу усього комплексу їх причин і наслідків, які зазвичай виявляються складними і суперечливими, виходячи за межі як окремих напрямів економічної думки, так і економічного поля дослідження загалом [2].

Оскільки сьогодні світ змінюється надзвичайно швидкими темпами, інтеграційні прагнення України до європейського співтовариства спонукають її подолати розрив з країнами ЄС в інноваційному розвитку. Цього можна досягти шляхом формування взаємоузгодженої промислової, технологічної та інноваційної політики з урахуванням потреб розвитку внутрішнього і зовнішніх ринків.

Прискорення технологічного прогресу породжує широкий простір альтернатив національної стратегії розвитку. У цьому сенсі статусна роль економічної влади полягає у здатності запропонувати альтернативний шлях інноваційного розвитку країни шляхом реалізації системних реформ. Саме від ключової позиції держави та її керівного впливу залежить комплексне регулювання інноваційної діяльності, її моніторинг і розвиток.

Як відзначають автори доповіді «Інноваційна Україна 2020», період заміщення технологічних укладів створює для України унікальні можливості для модернізації на основі інтелектуалізації економіки. Випереджальне освоєння й формування ядра нового технологічного укладу (біо- і лазерні технології, наноматеріали, трансформація охорони здоров'я, сільського господарства, телекомунікацій, авіа-, судно-, приладобудування та ряд інших галузей) можуть дати поштовх структурній перебудові економіки і сприяти забезпеченню її стійкості за умови реформування системи охорони інтелектуальної власності як складової інноваційної політики [3, с. 190].

Комплексний аналіз характеру інноваційних процесів в Україні показує, що головною перешкодою відновлення інноваційної активності та реалізації потенціалу інноваційного розвитку економіки є відсутність системного підходу, в основі якого має бути комплексне поєднання інституційних механізмів, які одночасно формують чітке і прозоре нормативно-правове поле, створюють належні стимули і мотиви для всіх суб'єктів науково-технічної та інноваційної сфер діяльності, закладають елементи інноваційної інфраструктури, визначають поточні та стратегічні перспективи розвитку інноваційної діяльності та використання її результатів з метою інклюзивного зростання України [4]. У зв'язку з існуючими прогалинами в інноваційній сфері, нами запропоновано системні складові ефективності управління інноваційним розвитком економіки в умовах глобальної невизначеності (рис. 1).



**Рис. 1. Структурно-функціональний аналіз системних складових ефективності управління інноваційним розвитком економіки**

*Джерело: розроблене авторами*

Необхідність інноваційного розвитку національної економіки України обумовлена низкою процесів та чинників. По-перше, це необхідність збереження національної ідентичності, що може бути реалізована лише як реальна суб'єктність у висококонкурентному та інноваційному глобальному просторі, що вимагає відповідної державної політики. По-друге, можливість подолання інституційних, екологічних

та технологічних розривів через низькі порівняльні показники використання природних, людських та технологічних ресурсів на підставах інноваційного розвитку [5; 6]. По-третє, зовнішня конкуренція для українських виробників сьогодні набуває сильних деструктивних ознак. Виявляється, що не лише наші історичні прямі конкуренти, але й наші партнери та потенційні союзники не зацікавлені у формуванні сильного технологічного конкурента, який може реально претендувати на значні сегменти світового ринку товарів та послуг високого інноваційно-технологічного рівня [7].

На шляху приєднання України до світового простору використання інноваційних технологій виникає низка проблемних питань щодо державної інноваційної політики України. Найважливішими серед них є відсутність належного адміністративно-правового впливу на процес здійснення державної інноваційно-інвестиційної політики, який у свою чергу складається з низки таких невіршених питань, як:

- відсутність єдиного підходу до визначення основних понять категоріального апарату інноваційної політики держави;
- відсутність належної системи принципів та механізму здійснення державної політики в інноваційно-комунікаційній сфері;
- недосконалість інституціонального механізму здійснення державної політики щодо впровадження та використання новітніх технологій;
- недосконалість нормативно-правового регулювання суспільних відносин в інноваційній сфері;
- недосконалість юридичної відповідальності (від державного втручання до зведення чинників технологічного розвитку до обраної державної стратегії та її ефективного втілення) за правопорушення в секторі інновацій тощо.

Отже, на сьогоднішній день інноваційна політика держави в сучасній Україні характеризується різноспрямованістю, слабкою координованістю діяльності різних відомств, непослідовністю та непрозорістю в реалізації запланованих заходів. Зважаючи на ці обставини, ми вважаємо, що важливе методологічне значення для визначення меж ефективності управління інноваційним розвитком економіки та оцінки можливої ролі державної політики в розвитку інновацій має питання інституційних обмежень та інституційних ресурсів як важливого інструменту формування сучасних концептуальних підходів в економічній науці.

Державі притаманно намагання зарегулювати інноваційні процеси, максимально обмежуючи ризикові рішення, що збіднює творчий потенціал інноваційної діяльності. Як вважав Ф. Хайєк, претензії державної влади на виключне знання та представлення суспільних потреб не враховують величезної ролі неявного знання та неявної інформації у функціонуванні складних соціальних систем, які використовуються суб'єктами ринку несвідомо [8]. Тим більш це торкається інноваційних процесів, де роль невизначеного та невідомого є вкрай високою.

**Висновки.** Таким чином, Україні необхідно мобілізувати свій науково-технічний і інтелектуальний потенціал для створення сучасної моделі інноваційного розвитку з урахуванням процесів глобалізації. У держави повинна бути чітко сформована позиція з цього питання і відповідне фінансування подібного роду програм, оскільки інноваційний сектор національної економіки має величезне значення для сучасного соціально-економічного розвитку держави, особливо в умовах побудови інформаційного суспільства. Вирішення низки проблем, що гальмують розвиток цього сектора економіки, дозволить не тільки задовольнити інноваційні потреби суспільства, суб'єктів господарювання та різних секторів економіки, а й підвищити конкурентоспроможність країни, укріпити економічні позиції держави у світовому просторі [9; 10].

Також необхідно зазначити, що надмірна відкритість в умовах інноваційного розвитку може призвести до відтоку найбільш конкурентоспроможного людського капіталу і супроводжуватися зростанням диспропорцій та розривів, перш за все соціальних. Тому вкрай потрібним є ціннісно-інституційний імунітет, який надає можливість зберігати та розвивати соціально-економічну ідентичність країни в умовах небезпечних шоків і криз та деструктивної зовнішньої конкуренції [11]. Саме національна держава, її суверенітет та інституційна спроможність є складовою такої ідентичності.

Отже, державі вкрай необхідно виконати завдання створення соціально-економічної інституційної матриці, тобто формування такої системи, яка забезпечить можливість збалансованого розвитку базових та нових інститутів, що підвищить рівень технологічного розвитку і створить необхідні передумови для поєднання інтеграції у глобальні технологічні зміни з конкретними актуальними та історичними завданнями, які країна повинна вирішувати для збереження та розвитку національної ідентичності як основи своєї суб'єктності.

**СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:**

1. Краус Н.М. Інноваційна економіка в глобалізованому світі: інституціональний базис формування та траєкторія розвитку : монографія. Київ : Аграр Медіа Груп, 2019. 492 с.
2. Жукова Л.М. Зміни інституційного статусу держави в умовах соціально-економічної нестабільності : монографія. Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2020. 308 с.
3. Інноваційна Україна 2020 / за ред. В.М. Гейця, А.І. Даниленка, Е.М. Лібанової, А.А. Гриценка та ін. Київ : НАН України, 2015. 336 с.
4. Яненкова І.Г. Технології управління в умовах економіки знань. *Управління розвитком*. 2008. № 20. С. 146–149.
5. Гальчинський А.С. Суперечності реформ: у контексті цивілізаційного процесу : монографія. Київ : Українські пропілеї, 2001. 320 с.
6. Єщенко П. Криза української економіки і як з неї вийти. *Економічна теорія*. 2016. № 4. С. 33–50.
7. Warwick K., Nolan A. Evaluation of Industrial Policy. The Organisation for Economic Cooperation and Development. URL: <http://www.oecd-ilibrary.org/docserver/download/5jz181jh0j5k-en.pdf?expires=1508774649&id=id&accname=guest&checksum=59EF8571D72AB39B17B55FC23A0C4F75>
8. Hayek F. *The Fatal Conceit: The Errors of Socialism*. London : Routledge, 1998. 180 p.
9. Інноваційні моделі провідних країн світу. URL: [http://www.nas.gov.ua/siaz/Ways\\_of\\_development\\_of\\_Ukrainian\\_science/article/14016.2.1.001.pdf](http://www.nas.gov.ua/siaz/Ways_of_development_of_Ukrainian_science/article/14016.2.1.001.pdf)
10. Freeman C. Developing science, technology and innovation indicators: What we can learn from the past. *Research Policy*. 2009. 38(4). P. 583–589.
11. Институциональная архитектура и динамика экономических преобразований / под ред. А.А. Гриценка. Харьков : Форт, 2008. 928 с.

**REFERENCES:**

1. Kraus N. M. (2019) *Innovatsijna ekonomika v hlobalizovanomu sviti: instytutsionalnyj bazys formuvannia ta traiektoriia rozvytku*: monohrafiia. Kyiv: Ahrar Media Hrup.
2. Zhukova L. M. (2020) *Zminy instytutsijnoho statusu derzhavy v umovakh sotsialno-ekonomichnoi nestabilnosti*: monohrafiia. Kharkiv: KhNU imeni V.N. Karazina.
3. Hejts V. M., Danylenko A. I., Libanova E. M., Hrytsenko A. A. et al. (eds.) (2015) *Innovatsijna Ukraina 2020*. Kyiv: NAN Ukrainy.
4. Yanenkova I. H. (2008) *Tekhnolohii upravlinnia v umovakh ekonomiky znan. Upravlinnia rozvytkom*, no. 20, pp. 146–149.
5. Halchynskij A. S. (2001) *Superechnosti reform: u konteksti tsyvilizatsijnoho protsesu*: monohrafiia. Kyiv: Ukrainski propilei.
6. Yeschenko P. (2016) *Kryza ukrainiskoi ekonomiky i iak z nei vyjty. Ekonomichna teoriia*, no. 4, pp. 33–50.
7. Warwick K. and Nolan A. Evaluation of Industrial Policy. Available at: <http://www.oecd-ilibrary.org/docserver/download/5jz181jh0j5k-en.pdf?expires=1508774649&id=id&accname=guest&checksum=59EF8571D72AB39B17B55FC23A0C4F75>
8. Hayek F. (1998) *The Fatal Conceit: The Errors of Socialism*. London: Routledge.
9. Innovatsijni modeli providnykh krain svitu. Available at: [http://www.nas.gov.ua/siaz/Ways\\_of\\_development\\_of\\_Ukrainian\\_science/article/14016.2.1.001.pdf](http://www.nas.gov.ua/siaz/Ways_of_development_of_Ukrainian_science/article/14016.2.1.001.pdf)
10. Freeman C. (2009) Developing science, technology and innovation indicators: What we can learn from the past. *Research Policy*, no. 38(4), pp. 583–589.
11. Gricenko A. A. (2008) *Institucionalnaja arhitektonika i dinamika jekonomicheskikh preobrazovanij*. Kharkov: Fort.

УДК 330+001.895:330.341.2

JEL B41, H11, O11

**Жукова Лариса Миколаївна**, доктор економічних наук, доцент кафедри менеджменту і логістики. **Губа Людмила Миколаївна**, кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту і логістики. **Биба Володимир Васильович**, кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту і логістики, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка». **Концептуальні уявлення про межі ефективності управління інноваційним розвитком економіки в умовах глобальної невизначеності.**

У статті проведено економічне дослідження меж ефективності управління інноваційним розвитком економіки в умовах глобальної невизначеності. Виявлено, що нашій державі на даному етапі слід опиратися на реалістичні уявлення про недостатню ефективність наявних інститутів інноваційного розвитку. Визначено глибинні проблеми стратегії й тактики реформ, що перешкоджають становленню інституційного ладу національної економіки інноваційного типу. Проаналізовано особливості потреби у пізнанні інституціонального виміру інноваційної економіки, подоланні існуючих інституціональних пасток у процесі впровадження інноваційних технологій. Запропоновано інституціональні складові сфери інновацій і інституціональних механізмів інноваційного розвитку. Встановлено, що цей процес зумовив активізацію пошуку концептуальних чинників ефективності управління сучасними інноваційними трендами. Доведено необхідність запровадження нових механізмів національного інноваційного шляху саморозвитку. Визначено, що невирішеними залишаються питання впливу економічної влади держави на пошук дієвих механізмів ефективності управління інноваційним розвитком економіки в умовах глобальних викликів.

**Ключові слова:** управління інноваційним розвитком, інституціональні складові сфери інновацій, економіка інноваційного типу, глобальна невизначеність.

UDC 330+001.895:330.341.2

JEL B41, H11, O11

**Larisa Zhukova**, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor of the Department of Management and Logistics. **Lyudmila Guba**, PhD in Technical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Management and Logistics. **Volodymyr Byba**, PhD in Technical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Management and Logistics, National University "Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic". **Conceptual ideas about the limits of the effectiveness of managing the innovative development of the economy in conditions of global uncertainty.**

In the article, an economic study of the limits of the effectiveness of managing the innovative development of the economy in conditions of global uncertainty is carried out. The formation and development of modern Ukrainian society requires prompt access to the necessary innovative resources. It is noted that the transition to an innovative type of development opens up not only great prospects, but also creates significant risks for the stability and balance of development itself. It was found that innovative development for the state is both a source of uncertainty and a tool for removing uncertainty. That is, every phenomenon and process requires an in-depth analysis of the entire complex of their causes and consequences, which usually turn out to be complex and contradictory, going beyond both individual directions of economic thought and the economic field of research in general. It has been proven that our state at this stage should rely on realistic ideas about the insufficient effectiveness of the existing institutes of innovative development. The deep problems of strategy and tactics of reforms, which prevent the formation of the institutional system of the national economy of the innovative type, are identified. The peculiarities of the need to learn about the institutional dimension of the innovative economy, to overcome existing institutional pitfalls in the process of introducing innovative technologies, are analyzed. The institutional components of innovation spheres and institutional mechanisms of innovative development are proposed. It was established that this process led to the intensification of the search for conceptual factors of the effectiveness of management of modern innovative trends. The necessity of introducing new mechanisms of the national innovative path of self-development has been proven. It was determined that the question of the influence of the economic power of the state on the search for effective mechanisms of the effectiveness of managing the innovative development of the economy in the conditions of global challenges remains unresolved.

**Key words:** management of innovative development, institutional components of the sphere of innovation, innovation-type economy, global uncertainty.